

*Ю.В. Бойко,**аспірантка Харківської державної академії культури,**м. Харків, Україна**Керівник: доктор культурології,**доцент О.В. Кравченко*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ МІСТА ЙОГО МЕШКАНЦЯМИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна культурологія звертається до розгляду досить широкого спектра питань, з яких останнім часом особливого значення набула проблема вивчення міста та міського простору. Звернення до дослідження міської культури диктується наростаючим процесом урбанізації та глобалізації, який призвів до потреби осмислити місто як цілісне.

Поняття «місто», що часто зустрічається в сучасній науці, інтегрує безліч дефініцій, що охоплюють абсолютно різні за своєю суттю явища. У зв'язку з цим дослідники міста та його характеристик або зовсім відмовляються від спроби виявлення загального терміна, або пропонують найрізноманітніші визначення міста.

Образ міста як самостійний культурний феномен утворюється з часів глибокої давнини, тобто збігається з виникненням перших древніх цивілізацій. Протягом історії образ міста знаходить своє вираження в міфології, релігії, філософії, літературі, образотворчому мистецтві, однак, незважаючи на усю різноманітність, він складається з певних загальних характеристик, які присутні в культурах різного типу. Ця обставина й дозволяє нам використовувати відповідне узагальнююче поняття – «образ міста».

Одним з перших, хто займався вивченням душі міста, був О. Шпенглер. В своїй праці «Присмерк Європи» він виокремлює китайський, індійський, аполлонічний і фаустовський образи міста, пов'язуючи з ними все, що створили культура, релігія, наука і мистецтво цих народів.

Різні виміри простору великого міста широко представлені в дослідженнях Р. Флориди, Ш. Зукіна, В. Єсакова, В. Глазичева та інших.

Особливу увагу питанню образу міста приділяв Кевін Лінч. В своїх працях він виокремив структурні елементи, які характеризують образ міста: шляхи, межі, райони, вузли та орієнтири [2].

Протягом останніх десятиліть сформувалося коло дослідників (Ф. Каррера, Е. Морель, К. Раті), які продовжують розвивати теорію К. Лінча, підходячи до неї з позиції антропологічних особливостей суб'єкта сприйняття. В їх публікаціях описуються: просторово-часова візуальна динаміка враження, цифровий образ міста, заснований на методології ізовістів і 3D-ізовістів.

У зв'язку з розвитком нових сфер досліджень в галузі культурології, пов'язаних з проживанням людини в умовах міського середовища, проблема ментальної структури простору міста стає все більш популярною. Образ міста – багатогранне явище, щоб зрозуміти його сутність, потрібно спочатку звернутися до поняття «образ».

В сучасній психології поняття «образ» прийнято використовувати для позначення продукту мислення. Образ завжди суб'єктивний, тобто належить суб'єкту. В образі проявляється досвід людини, певна система установок, суб'єктивних відносин, мотивів, потреб і цілей [1].

Поруч з поняттям «образ» стоїть «картина світу» як система образів (уявлень про світ і місце людини в ньому), зв'язків між ними і породжуваними ними життєві позиції людей, їх ціннісні орієнтації, принципи різних сфер діяльності. Картина світу служить індивідуалізованою культурно-історичною основою сприйняття, визначає розуміння світу, своєрідність інтерпретації будь-яких подій і явищ [3].

Тому проблема образу міста в світлі останніх наукових досягнень набуває нового звучання. Образ міста – це, перш за все, репрезентація міського простору (фізичного, соціального, культурного, мовного, інформаційного та ін.) у свідомості суб'єкта (індивіда або соціальної групи); складна конструкція, що складається з елементів двох типів: образів і понять.

Громадський образ міста створюється шляхом накладення одного індивідуального на безлічі інших. Однак не виключена можливість виникнення ряду громадських образів, кожен з яких виробляється значною групою городян. Такого роду групові образи абсолютно необхідні для того, щоб індивід міг успішно функціонувати в межах свого оточення, вступаючи в ефективні контакти із собі подібними. Всякий індивідуальний образ унікальний, він охоплює якийсь зміст, який ніколи або

майже ніколи не передається іншим, по при цьому він більшою чи меншою мірою збігається з громадським [2].

З іншого боку образ міста, який склався у свідомості городянина, має зворотний вплив на навколишнє середовище таким чином впливаючи і на процес його конструювання і структурування. Місто постає як текст, у якому відбиваються способи життя і світоглядні уявлення людей минулих епох. У цьому випадку поняття образу міста і міського середовища є інструментом самопізнання і самоосмислення культури.

Проаналізувавши наукові дослідження, ми виділили 3 групи факторів, які впливають на сприйняття міста його мешканцями:

- еволюція форм просторової організації міста

Міський простір має фізичну складову, представлену будівлями, пам'ятниками, вулицями, площами і садами; ці реалії місця бувають як громадськими, так і приватними. Архітектурний образ міста – результат сприйняття архітектурних об'єктів міського простору у свідомості суб'єкта (індивіда або соціальної групи), що формує уявлення про навколишній простір і обумовлює соціокультурну поведінку людини в цьому просторі. Функціональна, конструктивна та естетична особливості архітектури змінюються в ході історичного процесу і втілюються в архітектурних стилях. Міський простір поділяється і схематизується за допомогою громадських і приватних будівель або розмічається і маркується пересуванням жителів. Місто, в той же самий час, скріплюється і розділяється складною соціальною мережею різноманітних зв'язків і взаємин.

- соціальні характеристики міського середовища

Соціально-територіальна спільність – це група людей, що проживають на певній території, між якими виникають соціально-культурні зв'язки завдяки однорідності об'єктивних умов їх життєдіяльності.

Місто як соціальна система включає в себе великі і малі соціальні групи, які психологічно відрізняються одна від одної. Відмінності обумовлені особливостями міських територій, специфічними професійними уподобаннями, етнічним складом населення і т.п.

Характер міського середовища, його динаміка, тенденції розвитку носять складний багатоплановий характер. Але в цілому місто як соціально-територіальна спільність створює єдине «культуротворче» середовище, яке вирізняється неоднорідністю, відкритістю, мобільністю.

Міське середовище формує новий соціально-психологічний тип особистості, який характеризується раціональністю, рухливістю, готовністю до змін, здатністю справлятися з труднощами навколишньої дійсності. Різноманітність міського середовища в соціальному плані являє собою найважливішу умову реалізації свободи особистості, її потенційну причетність до будь-якої з цінностей міської культури.

- символічна структура міського простору

Семіотичний аналіз міської культури визначає текст міста як універсальну безліч знакових елементів культури міста, об'єднаних смисловою цілісністю. Символ в контексті семіотичного аналізу міської культури постає як маркований текст міста, який володіє відмінними рисами: життєво-побутовими, культурними, природно-кліматичними, ландшафтними, історичними, матеріально-культурними.

Міські символи виникають шляхом цілеспрямованої концентрації знаків, їх динамічної стереотипізації в громадській або груповій свідомості, приписування знакам типових для тих чи інших городян позитивних властивостей. Особливо, великі міста, відрізняються великою щільністю знаків (територіальних, тілесних, духовних, професійних), різноманітною, динамічною та яскравою символікою. Місцеві громади можуть брати активну участь у символізації міських сегментів.

Таким чином у свідомості людини завжди присутній багатшаровий образ міста, який складається з індивідуальних побудов у сфері просторової організації міста, соціальних характеристик та символічної структури міського середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глоссарий психологических терминов / под. ред. Н. Губина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/7/word/obraz>
2. Линч К. Образ города / К. Линч [пер. с англ. В.Л. Глазычева; сост. А.В. Иконников; под ред. А.В. Иконникова]. – М. : Стройиздат, 1982. – 328 с.
3. Философский энциклопедический словарь [ред.-сост. Е.Ф. Губский и др.] ; [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/184/word/kartina-mira>